

Boverket
registraturen@boverket.se

Yttrande

Datum 2024-08-20

Klassificering 1.5.2

Dnr RAÄ-2024-1888

Ert datum 2024-05-06

Er beteckning 2871-2024

Avdelning Kulturmiljöavdelningen

Enhet Enheten för
bebyggelseutveckling

Yttrande gällande överklagan av länsstyrelsen i Dalarnas läns beslut om upphävande av bygglov för Bonäs 162:21, Mora kommun

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet anser att den komplementbyggnad som det beviljade bygglovet medger inte innebär att påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljövården uppstår eftersom det område det utförs i inte omfattas av riksintresset motivering eller uttryck.

Ärendet

Boverket har begärt in yttrande från Riksantikvarieämbetet gällande ovan rubricerade ärende.

Riksantikvarieämbetet har den 12 augusti 2024 besökt området.

För det område där den aktuella fastigheten ligger har Länsstyrelsen i Dalarnas län fattat beslut om prövning av lov och förhandsbesked enligt 11 kap. 12 § PBL den 1 december 2022. Området för förordnandet omfattar riksintresset Bonäs, som utgör en välbevarad lång radby med markant läge i landskapet. Länsstyrelsen motiverar sitt beslut om förordnande enligt 11 kap. 12 § PBL med att kommunen inte i tillräcklig grad beaktat riksintresset i sin bygglovgivning och att den kumulativa effekten kommer att leda till att riksintressets värden påtagligt skadas.

Riksantikvarieämbetet

Box 1114
621 22 Visby

Tel 08-5191 8000

E-post registrator@raa.se

Org.nr 202100-1090

Bankgiro 5052-3620

Länsstyrelsen har den 7 mars 2024 upphävt det beslut om bygglov till tillbyggnad som Mora kommun fattade den 23 januari 2024 med motiveringen att det öppna odlingslandskapet och den direkta kontakten mellan byn och Orsasjön är en förutsättning för bevarande av kulturvärdena. Vidare menar de att ny bebyggelse inte bör tillkomma men om så sker ska den anpassas till den äldre bybebyggelsen. Länsstyrelsen bedömer att den nya komplementbyggnaden inte uppfyller anpassningskravet i plan- och bygglagen och åtgärden därmed innebär en permanent skada på riksintresset.

Utöver handlingarna som Boverket har översänt har Riksantikvarieämbetet även tagit del av *Översiktsplan Mora* antagen 2006 och aktualitetsförklarad 2017 samt aktuell detaljplan BP 040.¹

Bakgrund

Fastigheten ligger inom riksintresse för kulturmiljövården Bonäs [W 75] med följande motivering och uttryck:

Motivering:

Bymiljö, en av Siljansområdets största radbyar med markant läge i landskapet.

Uttryck för riksintresset:

Välbevarad, äldre bebyggelse där månghussystemet och den kringbyggda gårdsbilden ännu till stor del är bevarad. Väl hävdad odlingslandskap där de uppodlade markerna är lokaliserade i slutningen mellan gårdarna och Orsasjön.

Av översiktsplanen framgår att området är utpekad som riksintresse och att det i översiktsplanen utgör bebyggelseområde BS 8 Bonäs. För området rekommenderas att kompletterande bebyggelse inom byn ska ta hänsyn till bebyggelsemönster och befintlig jordbruksverksamhet samt att sambandet mellan byn och det omgivande odlingslandskapet i öster ner mot sjön är viktigt att upprätthålla.

För fastigheten gäller detaljplan BP040 som antogs 1977. Mora kommun beslutade 1988 att upphäva detaljplanen för två områden i nordost och sydost med hänvisning till att det var hävdad jordbruksmark. Detaljplanen syftar främst till att möjliggöra friliggande bostadshus. Den omgivande bebyggelsen utgörs huvudsakligen av friliggande villor uppförda under 1900-talets senare decennier och i början av 2000-talet. De är försedda med olika fasadmaterial, tegel av olika kulör, ljus, mörk och röd träpanel etc., och har olika utformning.

Det nu aktuella bygglovet gäller en komplementbyggnad i form av en carport med förråd. Huvudbyggnaden uppfördes enligt Länsstyrelsen omkring år 2020. Komplementbyggnaden har en yta av 73 kvm, vita träpanelfasader och tak täckt

---

¹ Översiktsplan Mora, BP040 [BP040.pdf \(morakommun.se\)](#); Byggnadsplan för del av Bonäs by, Mora. BP040 [BP040.pdf \(morakommun.se\)](#)

av svarta betongplattor. Fasad- och takmaterial överensstämmer, enligt vad som framgår av bygglov och bilder i handlingarna, med bostadshuset på fastigheten.

Riksantikvarieämbetets bedömning angående riksintressets aktualitet

Riksantikvarieämbetet har 2022–2023 i samråd med länsstyrelserna, omprövat cirka 350 av landets cirka 1480 riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Riksintresset Bonäs ingick inte i denna omprövning. Riksintresset Bonäs utgörs av en lång radby av till största delen väl bevarad gårdsbebyggelse. Förändringar har skett inom byn men den traditionella karaktären är alljämt tydligt läsbar i form av tomtstrukturen och hur bebyggelsen har lokaliserats i förhållande till bygatan. Det detaljplanelagda området utgör en mindre del av riksintresseområdet men omfattas inte av riksintressets motiv eller uttryck.

Sammantaget bedömer Riksantikvarieämbetet att bybebyggelsen och den obebyggda odlingsmarken utgör ett avläsbart kulturhistoriskt sammanhang som förmedlar en väsentlig riksintressant berättelse om det äldre jordbrukssamhället i Dalarna. Området uppfyller sålunda kriterierna för ett riksintresse för kulturmiljövården.

Riksantikvarieämbetets bedömning och synpunkter gällande påverkan på riksintressets uttryck

Riksantikvarieämbetets yttrande avser det beslutade bygglovs påverkan på riksintresset för kulturmiljövården Bonäs [W75.]

Av riksintressets motivering framgår att det är den äldre bymiljön i form av radbyn och dess markanta läge i landskapet som utgör det övergripande kulturhistoriska sammanhang som kännetecknar kulturmiljön. Den aktuella byggnaden föreslås uppföras inom ett område som ligger inom riksintressets geografiska utbredning men som inte omfattas av vare sig motiv eller uttryck för riksintresset då det har en helt annan historia och utformning. Utformningen av tillkommande bebyggelse i villaområdet påverkar inte upplevelsen eller förståelsen av riksintressets uttryck i form av radbyn och krav på att ny bebyggelse ska utformas enligt den byggnadstradition som kännetecknar radbyn stärker inte riksintresset.

Det aktuella området kan heller inte sägas omfattas av uttrycket "Väl hävdad odlingslandskap där de uppodlade markerna är lokaliserade i slutningen mellan

gårdarna och Orsasjön.” Bygglovet påverkar inte några siktlinjer från radbyn över uppodlade odlingsmarken. Det kulturhistoriska sambandet mellan byn och odlingslandskapet påverkas därför, enligt Riksantikvarieämbetets bedömning, inte om den byggnad som bygglovet medger uppförs.

Genom sin placering i det riksintressanta landskapet har villaområdet i sin helhet en negativ påverkan på riksintressets värden men den funktionella helhet som byn och odlingslandskapet utgör är emellertid fortfarande avläsbar.

Riksantikvarieämbetets handbok *Kulturmiljövårdens riksintressen* anger att det centrala för bedömning av påverkan på riksintressanta kulturmiljöer är landskapets fortsatta läsbarhet. Vid bedömning av en åtgärds påverkan är det avgörande i hur hög grad platsen fortsatt kommer att karaktäriseras av eller kunna återspegla riksintressets kulturhistoriska sammanhang.² Moderna inslag i en miljö behöver inte leda till att miljön är mindre känslig för ytterligare förändring. Om tidigare förändringar har påverkat riksintressets läsbarhet negativt bör dessa förändringar vägas in i bedömningen då de tillsammans kan leda till kumulativ påtaglig skada uppstår.

Den aktuella komplementbyggnaden i villaområdet kommer inte att påverka läsbarheten av det riksintressanta kulturhistoriska sammanhang som utgör grunden för riksintresset. Riksantikvarieämbetet bedömer däremot att ytterligare bebyggelse på den hävdade jordbruksmarken eller i radbyn skulle innebära en risk för skada på riksintresset. I radbyn är också frågan om utformning och material i högsta grad relevant.

Detta beslut har fattats avdelningschefen Marja-Leena Pilvesmaa efter föredragning av utredaren Eva Dahlström Rittsél. Även enhetschefen Christian Runeby och handläggaren Johan Aspfors har varit med om den slutliga handläggningen.

Beslutet signeras digitalt och saknar därför underskrifter.

---

² Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken: Handbok (2014), Riksantikvarieämbetet s. 52–55.